

Brginci en Sajani

Za Brginc, k so mil vas tle pod Brigan, so vod enkod pršli tud Sajani en zazidali Sadlo, k je konfinalo .z Brginan. Hmal so se začel krigat za svit. Brginci pa niso bli taku grdi en Sajani, k so spoznal, de se z njim ne bojo tukli, so žej pršli gor na Grumark en začeli partit njive, k so jh prej vobdalvali Brginci. Ti pa so žej bgnali žvino en vce vnz hliva en se z njim vodpravli ti v Plazi. Tam so mili planno, kar ni blo tle vokov dost sveta za vso žvino. Kar pa je žvina pršla gor na Kladje, ni tila naprej — Marija ji ni pustla naprej. Ker žvina ni en ni tila naprej en je silla nazaj, so murli tud judi nazaj, kr so pač vod žvine živil. Taku so pršli nazaj dou u vas en Sajani, k niso čakal ki tacga, so se ustrašli, niso pa še tili jt. Zat so jh Brginci naznanli cesarju en gor so jh tu bukve zapisal, de so puntari.

Kaku je jau daseti brat

U starh časah je šou ti za Brigan daseti brat en je tu prit tu kejšno vas, da ga prenočjo. Kar je zagledu Brgin pa ni dou paršu, pač pa je jau, de dou tako vas na gre, kar je tle sama hudobija en nevošljivost en zarad teh slabusti bo vas uničena. Judi so se ustrašli en začeli molit, da nej jh Buh prevarje. Seda pa, k so genjali še molit, je Buh potres poslu, de je bla vas z zemjo zglihana. Tu je vse zarad hudobije, k je enkrat ni blo.

Povedala Gabrijela Školč iz Breginja,
zapisala Andrijana Tonkli dec. 1976

Kako so nastale Logje

Stare ljude pravjo, d je enkrat prad dost let nazaj blo tle jezero, kar nam dakazauajo dve valike kjuke, k so še dans zabite na dno skalo gor na hribò, k s kliče Praddò, kamr so zapenjal čoune.

Pršò je valek potres en jezero je zginlo. Tan, kjer je blo jezero, je potn ratala raunica, k so jo kličal Log. An tas tega jmen je potn ratalo jme Logje. Kar je jezero odtaklo, je pod vasjo začela teč reka Nadiža, k jo prej ni blo. Dnega človeka je nanaslo tle u naš kre en se je uredò bivališče u čokò (štoru). Tistmò delò vasi prabjo Čok ali Čokarje, dele vasi so še Rose, Končanjane an Brežane.

Kocova jama

Čez reko Nadižo stoji most, k ga je zgradla Napoleonova vojska, zato ga tod kličajo Napoleonò most. Zrauan mosta je dna jama, k je prabjo Kocova jama. Enkrat je dna žana, k so je praule Kriua pèta, prarokvala, d je tu tel jam zlatò. Kriua pèta se je prkazuala prad jamo le vob sončneh dneih an je govorla: „Kopajte, kopajte, bogat bote!“ An res, začel so kopat en vidal, d je tist rmen luknjast kaman; kar so misenle, d je zlatò, so kopal naprej, d je bla žej pracejšna jama. Pod telo jamo je bla voda, an dnemo kopačò se je udrlo, d ga je kar poždrlo, an se ni maj bič vrnò. An vod tistga cajta se ni majdan bič upò h tiste jam, zato k so govorle, d tist, k pride mimo jame, ga poždare Kriua pèta.

Prable so tod, d je bla Kriua pèta zlo bogata, d jo je celò dan moš vidò, kar je štela saude; an kar jh je praštela, jeh je dela nazaj to Kocovo jamo, ma d je še zmkalo prastora za use saude, kej d jh je mela an d je

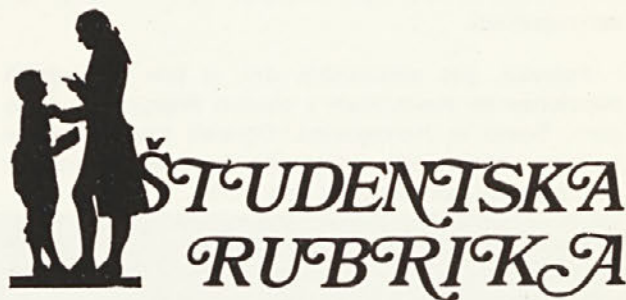
morla začet kopat novo jamo, k je tod lih tan zrauan ta druge jame.

Povedala 68-letna Hedvika Ferlikar z Logja,
zapisala Silva Rosič dec. 1976

Star sedlo

Star sedlo (Staro selo) je t prvo blo tan u Molid, kjer so zdej velike skale. Bla je zlo bogata vas, d so matere otrokom s kruhm rit brisale. Buh jh je štrafau, d je nastau potres an od Mtjurja se je odtrgu rob en se sesu na vas en jh pogubu. Tan u Molid imajo dons kače suoij grad.

V Starem selu slišala in zapisala
dec. 1976 Silva Uršič

9. SEMINARIUM ETHNOLOGICUM, PRIJEPOLJE, 8.—18. 9. 1976

Deveto mednarodno srečanje študentov etnologije in etnologov, Seminarium Ethnologicum, je bilo od 8. do 18. septembra 1976 v Prijepolju.

Po odpovedi Debrecena na Madžarskem je organizacijo seminarja v zadnjem trenutku prevzela Jugoslavija, natančneje, katedre za etnologijo na filozofskih fakultetah v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani.

Prijepolje, ki leži na tromeji Srbije, Črne gore, Bosne in Hercegovine, je bilo izbrano za gostitelja seminarja iz več vzrokov. Mesto je že nekaj let pokrovitelj socioloških posvetovanj „Dani Sretena Vukosavljevića“, imenovanih po njihovem rojaku, na katerih sodelujejo tudi etnologi. Srednje Polimlje, v katerem leži Prijepolje, je stičišče dveh kultur, muslimanske in pravoslavne. Tu se je ohranilo mnogo arhaičnega iz vseh področij ljudskega življenja iz časa Ilirov, Keltov, Rimljanov, srbske srednjeveške držve, turških časov in nadvlade Avstroogrske.

Kot je dejal v uvodnem govoru, Dr. Petar Vlahović, je bil glavni namen seminarja spoznati življenje prebivalstva Polimlja na vseh področjih ljudske kulture, na drugi strani pa zblíževanje med študenti iz različnih univerzitetnih centrov in posvetovanje z domačimi in tujimi profesorji.

Iz Slovenije se je udeležilo seminarja pet etnologov: Duša Krnel—Umek, Mojca Ravnik, Janez Bogataj, Tone Petek, Zmagò Šmitek in sedem študentov etnologije: Ralf Čeplak, Zvezda Delak, Inja Jugovec, Maja Milčinski, Boris Mravlje, Zora Pavlin in Zora Žagar.

Po otvoritvenih govorih Branka Zejaka, sekretarja ZIS občine Prijepolje in dr. Petra Vlahovića, je sledila razdelitev udeležencev po skupinah, ki so na terenu pod vodstvom mentorjev raziskovale naslednje teme: Poljedelstvo (mentor dr. Mirko Barjaktarović), Noša in notranja oprema (mentor dr. Djurdjica Petrović), Stavbarstvo (mentor mag. Saša Muraj), Delovne in letne šege (mag. Duša Krnel—Umek), Družina, socialna kultura (dr. Nikola Pavković).

Kasneje se je oblikovala še skupina, ki je raziskovala planinsko pašništvo, vodila sta jo dr. Ján Podolák in Janez Bogataj. Zaželjeno je bilo, da bi študentje menjavali delovne skupine, saj bi se tako seznanili z več temami.

Petdnevno skupinsko terensko delo je potekalo le v dopoldanskih urah, približno do 14. ure. Zanimivo je bilo primerjati metodo terenskega dela beograjskih kolegov z našim delom. Razločevala se je predvsem v tem, da je izpraševala posameznega informatorja vsa skupina z mentorjem na čelu. Mi smo se raje ločili od večine in v skupinicah po dva ali tri kramljali z informatorji. Na terenu smo predvsem fotografirali, manj pa snemali s filmsko kamero.

Popoldne smo se o svojih ugotovitvah pogovarjali z mentorji, ki so nam dajali nadaljnje napotke in pojasnjevali nejasnosti.

Polovica, pet seminarjskih dni, je bilo namenjenih dopoldnevnim ekskurzijam v okolico Prijepolja, v Črno goru, Bosno in Hercegovino. Ogledali smo si številne kulturno zgodovinske znamenitosti, pazarje, muzejske zbirke, pa tudi spomenike iz časa NOB.

Predavanji dr. Vlahovića: Etnografske značilnosti vasi in Etnični procesi v Prijepolju, sta nam odkrili temeljnejšo etnološko podobo in etnogenezo Polimja.

Omeniti moramo tudi zanimivo vodenje dr. Barjaktarovića po Prijepolju, ki nam je odkrilo marsikaj novega o načinu življenja muslimanov in strpen odnos med pravoslavnicami in muslimani.

Pri oceni najprej spregovorimo o njegovih negativnih straneh. Precej opazno je bilo, da je bil seminar organiziran v naglici. Vendar naj to ne bo opravičilo za organizacijske napake. Zaradi pomanjkanja časa nismo dobili nobenega materiala in tudi ni bil razposlan pravočasno delovni program. Tako smo prišli na teren popolnoma nepripravljani.

Na seminarju je vseeno sodelovalo 42 udeležencev, od tega polovica študentov iz Ljubljane in Beograda, in le ena sama poljska študentka in osem tujih etnologov.

Najbolj nas je motilo le nekajurno dopoldansko delo na za nas izredno zanimivem in neznanem terenu. Vezani smo bili na drugo uro, ob kateri smo se vračali na kosilo. Nekateri so bili mnenja, da bi terensko delo razširili na račun ekskurzij, te pa bi v ta namen podaljšali čez ves dan.

Popoldneve smo imeli proste in bili prepuščeni samemu sebi. Ta čas smo porabili za sprehode po mestu in za navezovanje stikov z mimoidočimi domačini. V tej obilici prostega časa smo si želeli več predavanj in pogovorov s starejšimi kolegi.

V prijetnem spominu pa nam bo ostala izredna gostoljubnost organizatorjev, ki so nam želeli ustreči na vsakem koraku. Razkazali so nam številne kulturno-zgodovinske spomenike in nas popeljali v vasi, v katerih so nam sami poiskali informatorje.

Navdušilo nas je zanimivo vodstvo dr. Barjaktarovića po Prijepolju. Z zanimanjem smo prisostvovali popoldanskim pogovorom z mentorji in beograjskimi študenti, ki so nam približali njihov študij in način dela.

Prepričani smo, da se je seminar posrečil že zaradi navezave stikov s študentji in profesorji iz drugih univerzitetnih središč, zlasti iz Beograda.

Študentje etnologije

PRAKSA MED MADŽARI V PREKMURJU

Moja letošnja preksa ima dvoje novosti. Prvič to, da sem jo opravljala med madžarskim prebivalstvom narodnostno mešanega ozemlja v Prekmurju, drugič pa, da bom lahko zbrano gradivo uporabljala v svojem spisu o prvomajskih šegah med prekmurškimi Madžari in med Slovenci v Porabju, ki bo objavljen v Etnografiji Pomurja II.

Na terensko delo sem se pripravljala že pred odhodom. Sestavila sem dvojezično vprašalnico ter prebrala ustrezno literaturo in pregledala vire.

Teren — narodnostno mešano ozemlje — je zelo svojstven. Naselja so skoraj čisto slovenska, skoraj čisto madžarska, mešana slovensko-madžarska, ali pa je slovensko in madžarsko prebivalstvo pomešano s Hrvati ali prebivalci drugih narodnosti. Na celem narodnostno mešanem ozemlju živi 11.000 Madžarov, od tega 9.000 v lendavski občini. V Lendavi je centralna dvojezična osnovna šola, ki jo obiskujejo otroci iz 16 vasi. Madžari v Prekmurju imajo svoje glasilo, koledar (Nepujsag, Naptar) ter petkrat na teden program v madžarskem jeziku pri soboškem radiju.

V vaseh Kot, Felsolakos (Gornji Lakoš), Hosszufalu (Dolga vas), Volgyifalu (Dolina) in Gonterhaza (Genterovci) ter Dobronak (Dobrovnik) sem zbirala prvomajske šege.

Umivanje v rosi in sajenje določenih rastlin na dan prvega maja je splošno znana šega pri Madžarih, Slovencih in drugih evropskih narodih. Posebnost pri postavljanju mlaja je, da so ga Madžari v Prekmurju postavljali kot izraz pripadnosti madžarskemu narodu, ali pa kot simbol spretnosti, pogumnosti vaških fantov.

V drugih krajih Slovenije in Madžarske pa so jih postavljali lepim dekletom, fantje svojim izvoljenkam ali pa pred gostilno, pred hišo župana, danes predsednika občine. Tako je tudi v Porabju.

Zdi se mi pomembno, da etnologi raziskujejo v svoji deželi tudi kulturo narodnostnih manjšin. Tako na Madžarskem že od Matyasa Bela naprej raziskujejo madžarski etnologi kulturo vseh narodov, ki živijo v tej državi.

Danes je v okviru Madžarske akademije znanosti posebna sekcija, ki se ukvarja z etnologijo narodnostnih manjšin na Madžarskem. Madžarsko etnološko društvo in demokratične zveze manjšin so do zdaj izdali etnološke zvezke Nemcev, Slovakov in Južnih Slovanov na Madžarskem. V muzejih v Bekescsabi in Mohacsu že imajo slovaškega oziroma hrvaškega kustosa.

Dobro bi bilo, da bi tudi v Sloveniji nastavili entologa z znanjem madžarskega oziroma italijanskega jezika, ki bi se ukvarjala z etnološko podobo prekmurških Madžarov oz. prímorskih Italijanov.

Glede praske pa se mi zdi pomembno, da se zbrano gradivo kako uporabi. Saj človek dela z večjim veseljem če ve, da je njegovo delo koristno.

Marija Kozar—Mukič
IV. letnik